

τά, ἢ ταυτότης τῶν αἰσθημάτων καὶ αἰσθητῶν, καὶ ἐπομένως οὗτοι δοξάζουσι τὰ ἑαυτῶν αἰσθήματα ιδιότητος τῶν σωμάτων συμπεφυκείας μὲ αὐτὰ, ὅπερ εἶναι ψευδές.

Ἐξεναντίας δ' ἐπειδὴ οἱ πεπαιδευμένοι δοξάζουσι τὰς ποιότητας ἀνύπαρκτόν τι καὶ οὐδὲν ἄλλο, ἢ τὰ ἑαυτῶν αἰσθήματα ἠλλαγμένα κατὰ τὸ ὄνομα μόνον, καὶ διὰ τοῦτο κατ' αὐτούς αἰσθημα καὶ ποιότης εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ (141) ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν, ποιότης εἶναι μὴ ὄν ἐνῶ εἶναι τί (143), τούτου ἔνεκεν δὲν ἀληθεύουσιν οὔτε οὗτοι. Καθότι ὡς εἶναι, νομίζω ἐγώ, ἀπάτη τὸ νὰ δοξάζῃ τις τὰ σώματα τοιαῦτα, οἷαι εἶναι αἱ διαθέσεις αὐτοῦ, οὕτως εἶναι ἐπίσης τοιοῦτον καὶ τὸ νὰ νομίζῃ τις ὅτι δὲν δίδεται διαφορά τις οὔτε εἰς τὸ ὕφασμα, οὔτε εἰς ἄλλο τι τῶν σωμάτων, οὗ ἔνεκα γεννᾶται εἰς αὐτὸν ἡ διαφορά τῶν διαθέσεων αὐτοῦ.

Ὡσε ἀληθῆς ιδέα περὶ τῆς τῶν σωμάτων ποιότητος ἠθέλεν εἶναι τὸ, ὅτι διαφορετικὸν ὕφασμα ἐκάστου σώματος ἐμποιεῖ διάφορον θέσιν εἰς τὸ ἐξ ἑαυτοῦ ἐκρέον ῥευστόν, ὅπερ προσβάλλον εἰς τὸ νευρικὸν ἡμῶν σύστημα ἐκτελεῖ διαφορετικὰ ἀποτελέσματα εἰς τὸ αἰσθητικὸν ζῶον.

225. Ἄν ὁμῶς ἐξετάσῃ τις τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος τῶν ιδεῶν ἀνὰ μέρος, εἴτε ἀπλῶν δηλ., εἴτε συνθέτων: τουτέστι ἀτομικῶν καὶ καθόλου, οὗτος θέλει ἀπαντήσῃ οὐσιώδη διαφορὰν εἰς αὐτάς.

Καθότι αἱ μὲν ἀπλαῖ αἰσθηταὶ ιδέαι: τουτέστι τῶν χρωμάτων, τῶν ἤχων, τῶν ὀσμῶν, τῶν χυμῶν, καὶ τῆς ἀφῆς εἶναι ἀληθέςαται. Πλὴν ἐν ὧσιν ἡμεῖς σοχαζόμεθα ὅτι τὰ χρώματα, οἱ ἤχοι, αἱ ὀσμαί, οἱ χυμοί, καὶ

αἱ ἀφαῖ εἰσὶν ἐν ἡμῖν, καὶ ὄχι ἐν τοῖς σώμασιν: εἰκόνες λέγω τῶν ἡμετέρων διαθέσεων, καὶ ἐπομένως ὅτι αὐταὶ αἱ ιδέαι δὲν ἔχουσιν ἀρχέτυπον αὐθύπαρκτον ἐν τοῖς οὐ-
 σιν, ἀλλ' ὅτι τὰ τούτων ἀρχέτυπα εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἀναφορὰ τις τῶν σωμάτων ὡς πρὸς ἡμᾶς μόνους. Καθότι ἡ χιὼν, φέρε εἰπεῖν, ἥτις διεγείρει εἰς τὸ αἰσθητήριον τῆς ὀράσεως τῶν ἀνθρώπων τὸ αἶσθημα λευκότητος, εἶναι ἀ-
 δηλον, ἂν ἐκτελεῖ τὸ αὐτὸ καὶ εἰς ἕκαστον εἶδος τῶν ζώων, καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν ἐκτελεῖ τὸ αὐτὸ εἰς τοὺς λίθους, ἢ ξύλα, ἢ κτλ. . . τοῦτο αὐτὸ ἤθελε λεχθῆναι καὶ περὶ τῶν λοιπῶν αἰσθητηρίων. Καθότι ἂν τις ἐξετάσῃ ἀκρι-
 βεσέως τὰ πράγματα, οὗτος θέλει ἰδεῖ ὅτι αἶσθημα τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι ἢ προσβολή, ἢ εὐέργεια τοῦ παν-
 ταχηκινήτου πρὸς ἐν τῶν ἡμετέρων αἰσθητηρίων, ἀλλ' ἢ ἀντενέργεια, ἢ ὑπὲρ αὐτὸ ἐκεῖ δοκιμάζει: τουτέστιν ἢ θέ-
 σις, ἢ ἐκεῖ λαμβάνει, γενομένη ληπτὴ ὑπὸ τῆς ψυχῆς: ἢ ἂν θέλῃς εἶναι ἢ τῆς ψυχῆς ἀντενέργεια. Καὶ ἐπειδὴ αἱ ψυχαὶ τῶν εἰδῶν τῶν ζώων εἶναι βέβαια διάφοροι, διάφορος πρέπει νὰ ᾖ καὶ ἢ τούτων ἐνέργεια ἢ ἀν-
 τενέργεια. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἀντιλήψεις τῶν αἰσθημάτων ὑπὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν εἶναι μεταφυσικῶς βέβαιαι (201), ὡνπερ αἱ ιδέαι ἢ εἰκόνες εἶναι αἰσθηταί, ἐπόμενον εἶναι αἱ τοιαῦται ιδέαι νὰ ᾖναι ἀληθέσταται.

Ἄν ὅμως θελήσῃ τις ἐν ταυτῷ νὰ προσδιορίσῃ καὶ τὸν τόπον ἐνὸς αἰσθήματος ἢ ιδέας, τότε εἶναι δυνατόν τὸ νὰ προκύψῃ καὶ τις ἀπάτη. Καθότι ἂν ἐγὼ αἰσθανόμενος τῆς λευκότητος τῆς χιὼνος, εἰπῶ τοῦτο τὸ αἶσθημα εὐρίσκεται εἰς τὴν χιόνα, τοῦτο ἤθελεν εἶναι ἀπάτη . .

καὶ ἂν καιόμενος ὑπὸ τοῦ πυρός κατα τὴν χεῖρα, εἰπῶ ὅτι αὕτη ἢ ἀληθῶν εὐρίσκεται ἐν τῇ ἐμῇ χειρὶ, τοῦτο ἤθελεν εἶναι ἀπάτη. Καθότι οὔτε αἰ αἰσθήσεις εἶναι λογικόν, οὔτε τὸ λογικόν αἰσθήσεις.

226. Αἱ δ' ἀτομικαὶ ἰδέαι: ὡς τοῦ Πυθαγόρου, τούτου τοῦ λίθου, τούτου τοῦ ξύλου, κτξ, ὡς ἔχουσαι ἀρχέτυπα ἔξωθεν ἡμῶν, εἶναι δυνατόν νὰ ἦναι καὶ ἀληθεῖς καὶ ψευδεῖς. Καὶ θέλουσι μὲν εἶναι ἀληθεῖς, ἂν τὰ ἀρχέτυπα αὐτῶν ὑπάρχωσι τῷ ὄντι ἔξωθεν ἡμῶν, ψευδεῖς δέ, ἂν μὴ (217). Ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ ιδιότητες καὶ ποιότητες τῶν σωμάτων εἶναι δυνατόν νὰ ἦναι καὶ ἀληθεῖς καὶ ψευδεῖς, καὶ ἀληθεῖς θέλουσιν εἶναι, ἂν τῷ ὄντι τὰ ἀρχέτυπα αὐτῶν ἔχωσιν ἐκεῖνας τὰς ιδιότητας καὶ ποιότητας, ὥσπερ ἡμεῖς ἀναφέρομεν εἰς αὐτὰ, ψευδεῖς δέ, ἂν μὴ (αὐτόθι), ὡς οὔσαι ἀσύμμορφοι μετὰ ἀρχέτυπα αὐτῶν.

227. Δὲν ἀκολουθεῖ ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὰς γενικὰς ἢ καθόλου ἰδέας: τουτέστι τὰς ἰδέας σώμα, ζῷον, ἄνθρωπος, κτξ. Καθότι ἐνταῦθα ὄχι μόνον ὑπῆρξεν ἀπορούμενον εἰς τοὺς μεταφυσικούς, ἂν διδῶται συμμόρφωσις μετὰ τῶν ἰδεῶν καὶ ἰδραζόμενων, ἀλλ' ἂν ὅλως ὑπάρχωσιν ἰδραζόμενα ἐν τοῖς οὖσι, ἐξ οὗ ὡς φαίνεται, ἐπρόκυψε μεγίστη περὶ τούτου ἔρις μετὰ τῶν πεπαιδευμένων. Καὶ ἰδοὺ πως.

Εἰς τὰς ἀχὰς τοῦ β' αἰῶνος οἱ Περιπατητικοὶ ἐδιαιρέθησαν εἰς Ὀνοματικούς καὶ Πραγματικούς. Καὶ οἱ μὲν πραγματικοὶ ἤθελον τὰς γενικὰς ἰδέας (ὥσπερ τὰ σχολεῖα ὀνομάζουσι γένη, εἶδη, καὶ διαφορὰς) ὄντα αὐθύπαρκτα, πλὴν διαφορετικὰ τῶν ἀτο-

μικῶν, ἔθεν καὶ δευτέρας αὐτὰς οὐσίας ὀνόμαζον. Οἱ δ' ὀνομαστικαὶ ἐξεναντίας ἤθελον αὐτὰς οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἀπλᾶ ὀνόματα, ἅπερ παρισῶσι διαφόρους τρόπους τοῦ νοεῖν, ἔχοντες ἐπιχείρημα τὸ, ἡ φύσις ἐκτελεῖ οὐδὲν ἐπιματαίω, ὅπερ καὶ κνήσρον τῶν πραγματικῶν ὀνομάζετο. Τίνος - ἔνεκεν, ἔλεγον οὗτοι, νὰ κάμη ὁ Θεὸς ὄντα καθόλου, ἅπερ εἰς οὐδὲν χρησιμεύουσιν; Ἡ ἔρις ὅμως τούτων τῶν δύο πατριῶν ὑπήρξε τοσοῦτον ἐνθερμὸς εἰς τὴν Γερμανίαν, ὡς ἤλθον καὶ εἰς τὴν ἔριν τῶν χειρῶν. Εἰς δὲ τὴν Γαλλίαν ὁ ἰά'. Λωῖζος ἔδωκε δόγμα κατὰ τῶν βιβλίων τῶν πραγματικῶν, ὡς ἐναντίων ἴσως εἰς τὴν θρησκείαν, ὅπερ ἐμφανίζει εἰς ἡμᾶς τὴν ἡλιθιότητα τοῦτε αἰῶνος καὶ τῶν τότε Εὐρωπαίων. Καθότι - ἂν αὐτοὶ δὲν ἐδόξαζον αἵρεσιν κατὰ Θεοῦ τὴν δόξαν τὸ, αἱ καθόλου ἐννοιαὶ δὲν εἶναι ἀνυπόστατα ὄντα, τίνος ἔνεκεν ὁ ἀναγκασμὸς κατὰ τῶν ἀθλίων ὀνομαστικῶν; Πραγματεῖαι ὅμως ὀλόκληραι συνεγράφησαν περὶ ταύτης τῆς ὕλης.

Τὴν σήμερον ὅμως ἐν γένει ἅπαντες οἱ μεταφυσικοὶ τῆς Εὐρώπης ὑπέπεσον εἰς ταύτην τὴν αἵρεσιν, χωρὶς ὅμως τινὸς ποιητῆς, δοξάζοντες τὰς καθόλου ἐννοίας ἀπλᾶ ὀνόματα, ἅπερ πρὸς εὐκολίαν τῶν ἀνυπόστατων παρισῶσι τρόπους τοῦ νοεῖν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἰδοὺ πῶς ἡ οὗτοι συλλογίζονται. Ἡμεῖς βλέπομεν, λέγουσιν οὗτοι, ἡ τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν Βουκέφαλον, τοῦτον τὸν λίθον, ἡ τοῦτο τὸ ξύλον, κτλ, καὶ ὀλοτελῶς τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἵππον, τὸν λίθον, τὸ ξύλον, ἢ ἄλλοτι τῶν καθόλου, εἰ μὴ μόνον ἀτομικά. Ὡς εἶναι ἀνυπόστατα τὰ καθόλου ὄν-

ἡτα, καὶ ἐπομένως ψευδῆς ἢ ὑπόθεσις τῶν καθόλου ἰ-
 ηθειῶν, ὡς οὐσης τῆς ἀληθείας συμμορφώσεως τῶν ἰδειῶν
 » μὲ τὰ ἰδεαζόμενα (217). "Ὅθεν αἱ καθόλου ἰδέαι εἰ-
 » ναι φιλά ὀνόματα ἢ εἰκόνες ἄνευ εἰκονιζομένων: τουτέστι
 » μὴ ἰδέαι. "Ὅτι δὲ οἱ παλαιοὶ, προσιδέασιν οὗτοι, ἔδει-
 » δου ὑπόσασιν εἰς τὰς καθόλου ἐννοίας, γίνεται καταφα-
 » νές ἐκ τῶν προβλημάτων αὐτῶν: τουτέστιν ἂν ἡ κρύ-
 » σαλλος καὶ ἴχιν ἦναι νερόν. ἂν τὸ τερατώδες νήπιον
 » εἶναι ἄνθρωπος. ἂν ὁ θεός, τὰ πνεύματα, τὰ σώμα-
 » τα, καὶ αὐτὸ τὸ κενὸν εἶναι ὑπόσασεις. Τίνος ἕνεκεν,
 » λέγω, τοιαῦται ἐρωτήσεις; Καθότι εἶναι οἴκοθεν σαφές
 » ὅτι τὸ ζητούμενον ἐνταῦθα δὲν εἶναι, ἂν τὰ πράγματα
 » συμφωνῶσιν ἀπλῶς μὲ τὰς ἰδέας τῶν ὀνομάτων, ὕδατος,
 » ἀνθρώπου, καὶ ὑπόσασεώς. διότι τοῦτο ἔχει οἴκοθεν τὴν
 » λύσιν, ἀλλ' ἂν ταῦτα τὰ πράγματα συνέχῃσιν ἐν ἑαυ-
 » τοῖς οὐσίαις τινάς, ἃς περ σημαίνουσιν αἱ λέξεις, ὕδωρ, ἄν-
 » θρωπος, καὶ ὑπόσασεις." Ἐπειτα, ἤθελε προσθέσῃ τις,
 » καὶ - ἡ ὀνομασία τῶν καθόλου ἰδειῶν: τὸ, οὐσίαι δεύ-
 » τεραι, τί ἄλλο ἐμφανίζει, εἰμὴ ὑπαρξέν τινα εἰς αὐτάς; «

228. Ἐγὼ ὁμῶς νομίζω ὅτι ἑκατέρω τῶν φατριῶν
 ἔχει κατά τι δίκαιον, ἀγκαλὰ καὶ οἱ νεώτεροι καταδικά-
 ζουσι διάλου τοὺς πραγματικούς. Καὶ ἰδοὺ πως.

Εἶναι ναὶ ἀληθέστατον ὅτι ἐν τοῖς οὐσίαι δὲν ὑπάρ-
 χουσι γενικὰ ὄντα: τουτέστιν ὅτι ἡ φύσις δὲν ἐδημιούρ-
 γησεν οὔτε γένη, οὔτε εἶδη, οὔτε διαφορὰς, ἀλλ' ἄτομα
 μόνον. Ἀλλὰ - τίς πάλιν ἐδιώρισε τὸν μὲν ἄνθρωπον καὶ
 γενναῖον ἄνθρωπον, τὸν δὲ ἵππον, ἵππον, καὶ τὴν συκὴν,
 σύκα; Δῆλον ὅτι ἡ φύσις. Ἀλλὰ - τοῦτο τί ἄλλο εἶναι,

εἰμὴ γένη καὶ εἶδη; Λαβέτω τις ἄλλην ὁδόν, ἢ τῆς φύσεως, καὶ ἄς ἰδῶμεν ἂν ἐκτελέσῃ τι. Τὸ ὅτι ἡ φύσις δὲν ἐδημιούργησε γένη καὶ εἶδη, τοῦτο ἰσχυραμεῖ μετὰ τὸ, τὰ γένη καὶ εἶδη δὲν εἶναι αἰσθητά; εἶναι ἰδέαι. Πλὴν οὔτε ἡ λέξις αἰσθημα, οὔτε ἡ λέξις ἰδέα εἶναι ἀπλή λέξις: ἄνευ τινὸς λέγου σημασίας, ἀλλέως οἱ ἄνθρωποι ἠθέλου εἶναι ψεττακοί. Ὅτι αἱ καθόλου ἰδέαι δὲν εἶναι ψιλὰ ὀνόματα, ἀλλὰ συνέχουσι καί τινα σημασίαν. Καὶ ἄς ἐξετάσῃ τὸ πρᾶγμα ἀκριβεσέρως.

Ἡμεῖς ἀποκτῶμεν τὴν ἰδέαν τῆς ὑπάρξεως ἐκάστου σώματος ἐκ τοῦ κωλύματος τῆς ἡμετέρας βουλήσεως (207). Πλὴν πολλάκις τοῦτο τὸ μέσον διὰ τὴν μεγίστην ρευστότητα τινων σωμάτων, δηλ. ὡς τοῦ ἀέρος καὶ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, εἶναι μὴ ἱκανόν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν. Ὅθεν τότε τὸ λογιστικὸν θεῖται καὶ ἄλλου μέσου, οἷα εἶναι τὰ ἡμέτερα αἰσθητήρια. Ἐπειτα ἡμεῖς δὲν ἔχομεν χρεῖαν μόνου τῆς γνώσεως τῆς τῶν σωμάτων ὑπάρξεως, ἀλλ' ἔτι πλέον καὶ τῆς πρὸς ἀλληλα διαφορᾶς αὐτῶν, ὅπερ τῷ ὄντι εἶναι τὸ καθ' αὐτὸ σκοπούμενον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Ἀλλὰ - τοῦτο τί ἄλλο εἶναι, εἰμὴ γνώσις τῶν ιδιοτήτων καὶ ποιότητων τῶν σωμάτων; ὅπερ ἀποκτᾶται διὰ τῆς συναισθήσεως τῆς διαφορᾶς τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν; Κιὰ τίτι ἄς παρατηρήσει τις τὴν διάνοιαν ἢ ὄμιλίαν τῶν ἀνθρώπων; καὶ θέλει πληροφωρηθῆ ὅτι οὔτε ἡ διάνοια; οὔτε ἡ ὄμιλία ὑφίσταται εἰς ἄλλο τι, εἰμὴ εἰς τὰς ιδιότητας καὶ ποιότητας τῶν ὄντων; εἴτε εἰς τὴν συναισθησιν τῆς διαφορᾶς τῶν ἰδίων αἰσθημάτων ἢ ἰδεῶν. Ἐξ οὗ δηλ. προκύπτουσι τὰ γένη καὶ τὰ εἶδη τῶν λογικευομένων

νων. Ζητείσθω, φέρε εἰπεῖν, ἂν ὁ ἀήρ ἦναι σῶμα, ἂν ἡ ψυχὴ ἦναι ἄυλος, ἂν ἡ Σελήνη ἦναι σῶμα ἑτερόφωτον, ἂν αἱ καθόλου ιδέαι ἦναι ὄντα αὐθύπαρκτα, κτξ. Ἄλλὰ - ταῦτα τὰ προβλήματα τί ἄλλο εἶναι, εἰμὴ ζήτησις τῶν ιδιοτήτων ἢ ποιότητων τῶν οὐσιῶν, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ μὲν τὸ, ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ οὐδὲν ἄλλο, ἢ τὴν διάκρισιν τῶν ὄντων, ἢ δὲ διάκρισις αὐτῶν εἶναι ἢ ἀπλῶς, ἢ μὴ. . . καὶ ἀπλῶς μὲν εἶναι, ἔταν ἐν σῶμα ἐνεργῆ ἀμέσως εἰς ἐν τῶν ἐμῶν αἰσθητηρίων, ὡς ὁ χρυσὸς διὰ τῆς ὠχρότητος, ὅπερ καὶ ποιότης ὀνομάζεται (135). . . μὴ ἀπλῶς δὲ, ὡς ὅταν ἐνὸς σώματος ἐνεργοῦντος πρὸς ἄλλο, γίνεται ἐπαισθητὴ εἰς ἐμὴ ἢ τούτου ἐνέργεια, ὡς τὸ σφυρήλατον τοῦ χρυσοῦ, ὅπερ καὶ ιδιότης ὀνομάζεται (48). Καθότι ἂν ἅπαντα τὰ σώματα ἐνήργουν πρὸς με καὶ πρὸς ἀλληλα ὁμοίως, ἐγὼ δὲν ἤθελον ἀντιλαρβάνομαι διαφορᾶς τίνος αὐτῶν, καὶ ἐπομένως ἤθελεν ἐκλείψοι ἐμοῦ καὶ ἡ πληθὺς τῶν σωμάτων, καὶ ἐντεῦθεν καὶ τῶν ιδεῶν. Ἄλλ' - ὁποῖον ἄλλο ἐκτελεῖ ταύτην τὴν διαφορὰν εἰς ἐμὴ, ἢ αἱ καθόλου ιδέαι; Καὶ ἰδοὺ πῶς. Ἐγὼ ὀνομάζω σῶμα πᾶν ἐκεῖνο, ὅπερ ἐμποδίζει τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐμῆς βουλήσεως (207). . . ἀλλ' ἐκ τῶν σωμάτων τινὰ μὲν γεννῶνται, αὐξάνονται, κινεῦνται, καὶ αἰσθάνονται, τινὰ δὲ οὐ. . . ὡς τὰ μὲν πρῶτα ἐγὼ ὀνομάζω ζῶα, τὰ δὲ δεύτερα ὄρυκτά. Καὶ ἰδοὺ μία διαφορὰ. Πάλιν ἐκ τῶν ζώων τινὰ μὲν ἔχουσι λογικόν, τινὰ δὲ οὐ. . . ὡς τὰ μὲν πρῶτα ὀνομάζω ἀνθρώπους, τὰ δὲ δεύτερα κτήνη, ἢ θηρία, καὶ οὕτως ἐφεξῆς. Ὡσαύτως καὶ ἅπαντα μὲν τὰ σώματα εἶναι βαρέα, πλην ὅχι ἐπίσης,

ἐξ οὗ συνάγω ὅτι ἄλλα μὲν ἐξ αὐτῶν εἶναι πυκνὰ, ἄλλα δ' ἀραιά. Καὶ σχεδὸν ἅπαντα μὲν τῶν σωμάτων εἶναι ὀρατὰ, πλην ἄλλα μὲν εἶναι λευκὰ, ἄλλα δ' ἐρυθρὰ, κτξ, καὶ οὕτως ἐγὼ καταντῶ μέχρι τῶν ἀτόμων, ἅπερ οἱ ὀνομαστικοὶ ὀνομάζουσι πράγματα. "Εν, φέρε εἰπεῖν, τῶν σωμάτων, ὅπερ εἶναι πυκνότερον τῶν λοιπῶν, ὠχρὸν, σερρῆν, σφυρήλατον, ρευσιζόμενον ὑπὸ τοῦ πυρός καὶ τοῦ θαλαττονιτρικοῦ ὕδατος, ὅχι ὁμοίως καὶ ὑπὸ τοῦ νιτρικοῦ, κτξ, ὅπερ ὀνομάζεται χρυσός, διακρίνεται τῶν λοιπῶν σωμάτων ἕνεκα τῶν ἐκτεθεισῶν αὐτοῦ ἰδιοτήτων ἢ γνωρισμάτων. "Ὡς δὲ ἐμὲ χρυσός ἄλλο δὲν εἶναι, εἴμῃ τὸ ἀφροισμα τῶν ἐκτεθεισῶν ἰδεῶν. Ἄλλ' αὐταὶ εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ γενικαὶ ἰδέαι. "Ὡς ὁ χρυσός εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ γενικὴ ἰδέα. Τί-λοιπὸν πρέπει νὰ ὀνομάσω τὴν ἰδέαν χρυσόν, ὄνομα ἀπλοῦν, ἢ ἰδέαν; Ἐγὼ νομίζω ὅχι ἀπλοῦν ὄνομα. Καθότι εἶναι ναὶ ἀληθὲς ὅτι γενικὸν ἀντικείμενον χρυσός δὲν ὑπάρχει ἐν ταῖς οὐσίαις, ὡς νὰ ὑπάρχη ἐν ἡμῖν καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἢ ἰδέα. Ἄλλὰ-τί ἐκ τούτου; Ὁ χρυσός σημαίνει τι. Καί-τί διαφέρει, παρακαλῶ, ἢ ἰδέα χρυσός ἐκ τῆς ἰδέας τούτου τοῦ χρυσοῦ, εἴμῃ κατὰ τὴν περίστασιν τοῦ τόπου, ἢ αἰσθήματος, εἴτε ὑποσηρίγματος; Ἄλλ' ὁ τύπος ἢ τὸ αἰσθημα δὲν εἶναι ἢ οὐσία τῆς ἰδέας, ἀλλ' εἶναι ἐκουσιώδές τι καὶ κατὰ περίστασιν ἄρα καὶ ὁ χρυσός εἶναι πλείοντι, ἢ ὄνομα φιλοῦν.

Καθότι ἔσω ὄνομα φιλοῦν ἢ ἰδέα χρυσός, καὶ πραγματικὸν ἢ ἰδέα τούτου τοῦ χρυσοῦ. Ἀφαιρῶ λοιπὸν ἐκ τῆς πραγματικῆς ἰδέας τούτου τοῦ χρυσοῦ τὸν ἑναεθρον ἢ χρυσόν, καὶ ἔσω διὰ πραγματικὴν ἰδέαν χρυσόν τοῦ-

το. Ὡς κατατὰ τοὺς ὀνοματικούς τοῦτο: ἢ ἂν θείλης οὗτος ὁ τόπος, ἢ τὸ ὑπ' αὐτοῦ περιεχόμενον ὄχι μόνου σημαίνει χρυσόν, ἀλλὰ καὶ ζῶον, καὶ ἄνθρωπον, καὶ οἰκίαν, καὶ πλανήτην, καὶ πᾶν ἄτομον. Ὡς ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία σημαίνει ἀπάσας τὰς ἰδέας τῶν ὀνοματικῶν, ὅπερ εἶναι ἀσύστατον. Ὡς αἱ γενικαὶ ἢ καθόλου ἰδέαι εἶναι ὄχι ὀλιγώτερον ἰδέαι, ἢ τῶν ἀτομικῶν γενικὰ ὅμως ἀντικείμενα δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς οὖσιν. Ἐτι ἔσωσαν ὀνόματα φιλά αἱ γενικαὶ ἰδέαι. Τότε—ἀντις εὖρη ἐν νέον ἄτομον, τί ἄλλο μέλλει νὰ κάμη, εἰμὴ νὰ εὖρη ἢ ἐν ἐπίθετον ἢ κλάσιν, εἰς ἣν περ ἀνάγεται; ὅ ἐσιν αὐτὸς τότε μέλλει νὰ ἐκλάβη τὰς γενικὰς ἰδέας ὄχι ὡς ἀπλᾶ ὀνόματα κατατὰ τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν, ἀλλ' ὡς ὄντα, καὶ τούτου ἕνεκεν νὰ ἀνάξη εἰς αὐτὰ καὶ ὅπερ πραγματικὸν εὖρεν, ἀλλέως καὶ τοῦτο ἤθελεν εἶναι μὴ πραγματικὸν, ὡς ὄν μέρος ἀνυπάρκτου.

229. Ἄλλ'—ἂν, ἤθελεν εἰποῖ τις, δὲν ὑφιστῶνται γενικὰ ἀντικείμενα, τίνων ἰδέαι ἢ εἰκόνες εἶναι αἱ γενικαὶ ἰδέαι, τοῦτο δὲν ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ, αἱ γενικαὶ ἰδέαι εἶναι μὴ ἰδέαι, ἀλλὰ λέξεις ἀπλαι; Τίς—ποτε εἶπεν εἰκόνα, ἧς τινος εἰκονιζόμενον οὐχ ὑπάρχει;

Ἡ λύσις, νομίζω ἐγώ, τούτου τοῦ προβλήματος δὲν ὑπῆρξε δυσδιάλυτος δι' ἄλλο, εἰμὴ διότι ἡμεῖς: οἱ περὶ ἰδεῶν λέγω ὁμιλοῦντες, δὲν ἔχομεν ἰδέαν καθάραν τῆς ἰδέας. Καθότι κατατὰ τοὺς μεταφυσικούς ἰδέα εἶναι εἰκὼν ἢ εἶδωλον τοῦ ἀντικειμένου (47), ὅπερ εἶναι ψεῦδος ψηλαφητόν. Καθότι—ὅποια συμμόρφωσις ἢ ὁμοιότης ἤθελε δοθῆ μεταξὺ αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος, εἴτε σώματος

τινος καὶ τοῦ ἐν ἡμῖν αἰσθήματος (207); Ὅποια ὁμοιότης ἤθελε δοθῆ μεταξύ τῆς ἀληθοῦτος καὶ τῆς τυπούσης ῥάβδου (141), ἢ μεταξύ τῆς θέσεως τῶν τοῦ χρυσοῦ μορίων καὶ τοῦ ἐμοῦ αἰσθήματος ὠχρότητος; Οὐδεμία. . διότι αἱ ἰδέαι ἡμῶν εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ αἰσθήματα, ἀπόντων τῶν αἰσθητηρίων. "Ὡς αἱ ἰδέαι ἡμῶν ἔχουσιν ὁμοιότητα ἢ συμμόρφωσιν μετὰ τὰ ἰδεαζόμενα οὐδεμίαν.

Καὶ ἂν δὲν ἐνομίζετο αἴρεσις εἰς ἰδέαι, ἤθελεν εἰποῖ τις, εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ σημεῖα τῶν ἰδεαζομένων, ὡς αἱ λέξεις δηλ. τῶν ἰδεῶν εἰς σημεῖα ὁμῶς ἐκ φύσεως καὶ ὄχι ἐκ συνθήκης. Σώματι, ὁ χρυσός φέρε εἰπεῖν, ἐνεργεῖ πρὸς με: ὁ ἐστὶν ἐμφανίζει πρὸς με τὴν ἑαυτοῦ ὑπαρξιν (207) διὰ πολλῶν αἰσθητηρίων, διαφόρως τε τῶν λοιπῶν σωμάτων καὶ ὁμοίως μετὰ ἄλλα τμήματα χρυσοῦ, ἔνθα αἱ τούτου ἐνέργειαι ἢ τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἀντενέργειαι εἶναι ἐμὰ αἰσθήματα. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐμὴ ψυχὴ ἔχει ὄχι μόνον ἐνθύμησιν τῶν ἑαυτῆς διαθέσεων, ἀλλὰ καὶ ἐπιτηδειότητα τοῦ νὰ πλάττῃ ταύτας τὰς διαθέσεις, ἀπόντων τῶν αἰσθητῶν εἰς δῆλον ὅτι ταῦτα τὰ πλάσματα θέλουσιν εἶναι σημεῖα, καὶ ὄχι εἰκόνες τῶν σωμάτων. Καθότι ἡ ψυχὴ ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι δὲν αἰσθάνεται τοῦ σώματος εἰς αἰσθάνεται τῆς ἰδίας ἐνεργείας ἢ διαθέσεως: ἥσπερ ἡ παράσας ὠνόμασαι ὑφ' ἡμῶν ἰδέα. "Ὡς αἱ ἰδέαι δὲν εἶναι εἰκόνες τῶν ἰδεαζομένων, ἀλλὰ τῶν διαθέσεων τῆς ἡμετέρας ψυχῆς: ὁ ἐστὶ σημεῖα τῶν ἰδεαζομένων εἰς σημεῖα ὁμῶς ἐκ φύσεως: ἢ ἂν θέλης γνῶσις ἀπλή τῆς ὑπάρξεως τῶν σωμάτων καὶ τῶν δυνάμεων αὐτῶν. "Ὡς-ἂν αἱ ἰδέαι ἦναι σημεῖα τῶν ἰδεαζομένων ἢ παράσας τῶν διαθέσεων τῆς ψυχῆς, ἀ-

πάντων τῶν αἰσθητῶν . . . καὶ ἂν ἐγὼ δύναμαι νὰ παραστήσω, ὄχι μόνον τὴν διάβασιν τὴν ἐκ τοῦδε τοῦ χρυσοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ χρυτοῦ ἄνευ τόπου, τίνος ἕνεκεν οὗτος μὲν ὁ χρυτὸς νὰ ἦναι ἰδέα, ὁ δὲ χρυτὸς ἀπλῶς νὰ μὴν ἦναι, ἀλλὰ λέξις ἀπλή;

Καὶ διὰ νὰ ὁμιλήσῃ τις ἀνακεκαλυμμένος, ἡμεῖς ἔχομεν οὐδεμίαν ἰδέαν ἀτομικὴν, ἀλλ' ἀπάσας γενικὰς, προσιδέμεθα δὲ τὸν τόπον εἰς αὐτάς, τὰς μεταβάλλομεν εἰς ἀτομικάς. Καθότι ἔσω ἀτομικὴ μία ἰδέα, ὡς οὗτος ὁ χρυτὸς. Ἄλλ' - οὗτος ὁ χρυτὸς τί ἄλλο λέγει, εἰμὴ τοῦτο τὸ αἰσθητὸν; Ὡς κατὰ τούτους τοὺς μεταφυσικοὺς αἰδέαι ἡμῶν εἶναι οὐδ' ἐν ἄλλο, ἢ αἰσθήματα. Ἐπειτα ἂν οὗτος μόνον ὁ χρυτὸς ἦναι ἰδέα, ἐκεῖνος ὁ ἄλλος δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἀναντιρρήτως . . . καὶ ἂν ἡ ἰδέα τοῦ ἀνθρώπου προσδιορίζηται εἰς μόνον τὸν Πυθαγόραν, δι' ἐμὲ ὁ Ἀρχιμήδης θέλει μένει ἄνευ ἰδέας. Εἰδὲ καὶ ὁ Ἀρχιμήδης εἶναι ὡς τὸν Πυθαγόραν ἄνθρωπος, ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν οὐδεμίαν ἰδέαν ἀτομικὴν. Ἐπειτα - ἐν ᾧ ἡμεῖς συλλογιζόμεθα: ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον καθὸ λεγόμεθα λογικοὶ, τί ἄλλο κάμνομεν, εἰμὴ νὰ ἐρευνῶμεν, ἂν γενικαὶ ἰδέαι εὐρίσκωνται ἐντὸς γενικῶν ἰδεῶν, καὶ τελείως ἂν λέξεις ἐντὸς λέξεων; Καθότι εἰς τὸ, πᾶν σῶμα προσιδέμενον εἰς ἄλλο σῶμα αὐξάνει τὸ βῆρος αὐτοῦ, ἀλλαμὴν τὸ πῦρ προσιδέμενον δὲν αὐξάνει. ἄρα τὸ πῦρ δὲν εἶναι σῶμα (131), εἴτε ἂν ἐκλάβῃ τις τὰς γενικὰς ἰδέας ὡς ἀπλᾶς λέξεις κατὰ τοὺς πραγματικοὺς, εἴτε ἂν αἴρων τὰς γενικὰς ἰδέας, εἰς τὸν τόπον αὐτῶν θέσῃ ἀτομικάς, οὗτος θέλει ἰδεῖ τὸ κάλλος τοῦ συλλογισμοῦ αὐτοῦ!

Ὡς αἱ γενικαὶ ἰδέαι δὲν εἶναι μὲν οὐσίαι κατὰ τοὺς πραγματικούς, πλὴν οὔτε ἀπλῶς λέξεις κατὰ τοὺς ὀνοματικούς, ἀλλ' ἰδιότητες ἢ γνωρίσματα τῶν οὐσιῶν ἢ ἀτόμων.

230. Εἶναι δ' ὅμως καὶ ἐν ἄλλο εἶδος ἀληθείας, ἣτις καὶ ἡ θικὴ ὀνομάζεται, καὶ ὑφίσταται εἰς τὴν συμφωνίαν τῶν λέξεων μὲ τὰς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἰδέας τοῦ ὀμιλοῦντος, εἴτε εἰς τὴν κατάπεισιν τῆς ἰδίας ψυχῆς τοῦ ὅτι οἱ προφερόμενοι λόγοι εἶναι σημεῖα τῶν ἰδεῶν, χωρὶς νὰ ἦναι φροντίς τις, ἂν αἱ ἰδέαι ἔχωσι συμμόρφωσιν μὲ τὰ πράγματα, ἢ μὴ (217). Καὶ κατὰ τοῦτο τὸ σημαζόμενον ὀνομάζονται οἱ ἄνθρωποι ἀληθεῖς, ἢ ψεῦσαι καὶ ἀπατεῶνες. Καθότι πᾶς ὁ ὀμιλῶν σύμφωνα μὲ τὰς ἐαυτοῦ ἰδέας, ὀνομάζεται ἀληθής, καὶ ψεύσης, ὁ ἔχων τὰς ἰδέας ἀσυμφώνους μὲ τοὺς ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ λόγους: ὁ ἐστὶν ὁ ἄλλο μὲν ἐν φρεσὶ κεύθων, ἄλλο δὲ βάζων. Καὶ ἐπειδὴ αὕτη ἡ ἀλήθεια γεννᾶται ὄχι ὡς ἐκ τῆς γνώσεως τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ ἤθους τοῦ ὀμιλοῦντος, τούτου ἕνεκεν ὠνόμασαι ἡ θικὴ, ἐν ᾗ ἡ ἕτερα (αὐτόθι) ὀνομάζεται λογικὴ, ἣτις καὶ πραγματικὴ μάλιστα ἠθέλεν ὀνομασθῆ.

Εἰς τὴν πραγματικὴν λοιπὸν ἢ λογικὴν ἀλήθειαν, ἄντις διανοῆται ἡ ὀμιλῆ ὄχι συμφώνως μὲ τὰ νοητὰ ἢ λεκτὰ, οὗτος μὲν δὲν ὀνομάζεται ψεύσης, ἀλλ' ἠπατημένος, ἢ τούτου ὅμως διάνοια ἢ ὀμιλία λέγεται ψευδής, ὡς μὴ συμφωνοῦσα μὲ τὰ πράγματα δηλονότι. Οὕτως ἂν ἐγὼ δοξάζω ὅτι ὁ Ζεὺς εἶναι Θεός, ἐγὼ μὲν δὲν εἶμαι ψεύσης, ἀλλ' ἠπατημένος, ἢ δόξα μου ὅμως λέγεται

ψευδῆς, ἔνθα, ὡς ὄραται, ἡ μὲν ἠθικὴ ἀλήθεια κρέμαται ἐκ τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως, ἡ δὲ πραγματικὴ ἢ λογικὴ πάσχει τὸ ἐναυτίον.

Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι ἕκαστος δύναται νὰ ψευθῆ: τουτέστι νὰ ἀπατήσῃ τοὺς ἄλλους, πλην ὅχι καὶ ἑαυτὸν, εἴτε τὴν ἰδίαν συνείδησιν.

231. Ἐἰς τοὺς μεταφυσικοὺς ἀπαντᾷ τις καὶ τρίτον εἶδος ἀληθείας, ὅπερ καὶ μεταφυσικὴν ἀλήθειαν ὀνομάζουσιν. Αὕτη λοιπὸν κατ' αὐτοὺς ὑφίσταται, καθ' ὃ ἕκαστος τῶν ὄντων εὐμειρεῖ τῶν ἑαυτοῦ ἰδιοτήτων: ὁ μαγνήτης, φέρε εἰπεῖν, τῶν τοῦ μαγνήτου, ὁ χρυσὸς τῶν τοῦ χρυσοῦ, τὸ νόημα τῶν τοῦ νοήματος, κτξ. Καὶ ἐπειδὴ ἕκαστος τῶν ὄντων ἀδυνατεῖ νὰ μὴν συμφωνῇ ἑαυτῷ, τούτου ἕνεκεν ὠνόμασαν ταύτην τὴν ἀλήθειαν μεταφυσικὴν.

Ἄλλὰ - τίς, παρακαλῶ, ἀβλεπεῖ ὅτι αὕτη ἡ ἀλήθεια εἶναι σαφῆς ἀκυρολογία; Καθότι - ὅποια συμμόρφωσις ἢ συμφωνία τοῦ αὐτοῦ πρὸς ἑαυτό; Τίς-ποτε ἤλθεν εἰς τοσαύτην ἀλογίαν, ὥστε νὰ ἐκφωνήσῃ ἐγὼ δὲν εἶμαι διαφορετικὸς ἑμαυτοῦ; Καὶ - τοῦτο τί διέφερεν ἀπὸ τοῦ νὰ εἴπῃ μηδέν; Ὡς μηδέν, καὶ ἡ μεταφυσικὴ τῶν μεταφυσικῶν ἀλήθεια εἶναι λέξεις συνώνυμοι.

232. Ἄλλ' ὡς φαίνεται ἐλήλυθεν ἡ ὥρα τοῦ νὰ ἐξετασθῇ καὶ ἡ ὑπὸ τῶν μεταφυσικῶν γενομένη διαίρεσις τῶν ἰδεῶν εἰς πρώτας καὶ δευτέρας (118), ἂν ἦναι ἀληθῆς.

» Πρώτη, λέγουσιν οὗτοι, εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ὁ νοῦς ἐπιβάλλει τῷ νοητῷ, χωρὶς νὰ ἐπιθεωρῇ ἄλλο τι: τουτέστιν ἄνευ καταφάσεως ἢ ἀποφάσεως. Οὐ-

ἡτιώ, φέρε εἰπεῖν, ἐννοοῦμεν τὸν ἥλιον, τὸν ἄνθρωπον, ἡτιὴν ψυχὴν, τὴν νόησιν, κτξ.» Ἀναλύσεως δεῖται τὸ πρᾶγμα.

Τὸ νὰ ἐπιβάλλη ὁ νοῦς ἐνὶ τῶν νοητῶν : τῷ ἥλιῳ, φέρε εἰπεῖν, τοῦτο θέλει νὰ εἰπῆ οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ ὅτι ἡ ψυχὴ ἐννοεῖ τὸν ἥλιον. . . Τὸ δὲ νὰ ἐννοῇ ἡ ψυχὴ τὸν ἥλιον θέλει νὰ εἰπῆ οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ ὅτι ἡ ψυχὴ παρίσθησι ἑαυτῇ τὴν ιδέαν τοῦ ἥλιου, ἀλλέως ἢ θελεν ἐννοεῖ ἑνταυτῷ καὶ νὰ μὴν ἐννοῇ. . . Τὸ δὲ νὰ παρίσθῃ ἑαυτῇ ἡ ψυχὴ τὴν τοῦ ἥλιου ιδέαν, τοῦτο θέλει νὰ εἰπῆ οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ ὅτι ἡ ψυχὴ οὐ παρίσθησι ἑαυτῇ οὔτε τὴν ιδέαν τοῦ Διὸς, οὔτε τῆς Σελήνης, οὔτε τῆς ψύλλης, οὔτε κτξ. Ἀλλὰ - τοῦτο τί ἄλλο εἶναι, ἢ ὅπερ οἱ μεταφυσικοὶ ὠνόμασαν, διάκρισιν (90); Ἡδὲ - διάκρισις τί ἄλλο εἶναι, ἢ ὅπερ οὗτοι αὐτοὶ φθάσαντες ὠνόμασαν ἀπόφανσιν (88); Ὡς αἱ τῶν μεταφυσικῶν πρῶται ἐννοιαὶ εἶναι ἀποφάνσεις: ἢ ἂν θέλης κατ' αὐτοὺς κρίσεις.

Ἐπειτα - τὸ νὰ ἐπιβάλλη ἡ ψυχὴ τῷ ἥλιῳ, τί ἄλλο θέλει νὰ εἰπῆ, εἰμὴ ὅτι ἡ ψυχὴ ἐκτελεῖ τι, εἴτε ἐνεργεῖ, καὶ ὅτι ἡ ταύτης ἐνέργεια εἶναι ὄχι ἄνοια, ἀλλὰ νόησις; Ἀλλ - ἡ νόησις τί ἄλλο εἶναι, εἰμὴ ἀπόφανσις; Καὶ - ἂν ἡ ἐπιβολὴ τοῦ νοῦς πρὸς τι τῶν ἀντικειμένου δὲν ἦν νόησις, τί πρᾶγμα ἤθελεν εἶναι; Καὶ - ἡ ἀπόφανσις δὲ ὁ ἥλιος εἶναι φωτεινός, τί διαφέρει τῆς ἀπλῆς λεγομένης ιδέας τοῦ ἥλιου; Μήπως - καὶ ὁ ἥλιος εἶναι σκοτεινός; Ἀλλὰ τότε τὸ νοούμενον πλέον ὅδεν εἶναι σῶμα φωτεινόν, ἀλλ' ἄλλοτι. Ὡς ἡ διαφορὰ αὐτῶν δὲν ὑφίσταται εἰς ἄλλο, εἰμὴ εἰς τὰς λέ-